

Kazimierz Miroszewski

JAN BOŻEK (1907-1990)

Jan Bożek urodził się 16 grudnia 1907 roku we wsi Kotowice. Ojciec jego, Bartłomiej Bożek (1868-1931) aż do nabycia gospodarstwa z parcelacji majątku ziemskiego w Kotowicach, pracował i mieszkał z żoną, w Zawierciu. Matka Helena z Kobyłańskich (1870-1940) wychowywała się i następnie pracowała we dworze Kryklewskich, we Włodowicach, gdzie znalazła się po śmierci matki. Oboje rodzice umieli czytać, ojciec prenumerował gazetę „Robotnik”, którą czytał i przekazywał informacje sąsiadom. Marzył i mówił o wolnej Polsce, co czasami, przed rokiem 1918, było przedmiotem drwin sąsiadów i wyzwiska: „Bartka Bożka Polska”.

Mały Janek rozpoczął naukę w pierwszej klasie szkoły powszechnej we Włodowicach, we wrześniu 1914 roku. W następstwie działań wojennych i przesuwającego się frontu, szkoła po kilku dniach zaprzestała działalności. Bartłomiej Bożek uczył więc sam syna czytania i pisania w oparciu o książeczkę do nabożeństwa, jedyną książkę, jaka była w domu. Stąd też Janek do końca życia pamiętał tekst „godzinek” i innych pieśni kościelnych. Po zakończeniu wojny nie kwalifikował się do szkoły we Włodowicach, która była szkołą 4-klasową (miał już 11 lat). Nie zdobył więc żadnego formalnego wykształcenia. Był samoukiem, wybitnie inteligentnym, dużo czytał.

Był niezwykle energiczny i ciekawy świata. W wieku 16 lat wyjechał do Sławkowa, gdzie mieszkała wówczas jego starsza siostra i podjął prace w kopalni węgla kamiennego „Józef”. Następnie pracował w Hucie Szkła w Zawierciu i w hucie braci Bauerertz, w Myszkowie. W tych ostatnich miejscowościach mieszkał na tzw. stancjach.

W 1929 roku, powrócił z Francji jego szwagier Franciszek Mazurek-Halerczyk, który we Francji posiadał umiejętność fotografii. J. Bożek wraz z nim zaczął, od tego czasu, zarabiać fotografowaniem w Częstochowie pod Jasną Górą i na odpustach.

W 1933 roku, w kwietniu, J. Bożek zawarł związek małżeński z Janiną Kieca, pochodzącą z Ciszówki – obecnej dzielnicy Myszkowa. Po zawarciu tego związku, małżonkowie zamieszkali w Żarkach, gdzie otworzyli zakład fotograficzny. Znajdował się on przy ulicy Krakowskiej, a po spaleniu się budynku, zakład przeniesiono do pomieszczenia przy ulicy Leśniowskiej. W Żarkach, J. Bożek wstąpił do Polskiej Partii Socjalistycznej (PPS) oraz do Związku Strzeleckiego. W 1936 roku, poszerzył swoją działalność fotograficzną i otworzył drugi

zakład w Myszkowie, gdzie zatrudnił też swego szwagra, Lucjana Kieczę. Żona prowadziła zakład w Żarkach, a wspólnym miejscem zamieszkania małżonków nadal były Żarki.

Po wybuchu II wojny światowej małżonkowie Bożków nadal prowadzili oba zakłady fotograficzne. Myszków znalazł się III Rzeszy, zaś Żarki w Generalnym Gubernatorstwie. Na drodze pomiędzy obu miejscowościami był posterunek graniczny. J. Bożek korzystał ze swobody przekraczania granicy między miejscem zamieszkania, a miejscem pracy. Ta swoboda spowodowała, że szybko został wciągnięty do ruchu oporu. Należał do Związku Walki Zbrojnej, a następnie do Armii Krajowej (AK). Organizował przerzuty przez granicę i transport do placówek partyzanckich środków opatrunkowych i leków oraz przemycił przez „zieloną granicę” Żydów z Żarek do Sosnowca. W 1941 roku, został aresztowany i przetrzymywany przez Gestapo w Zawierciu. Tam stracił słuch w jednym uchu na skutek pobicia przez gestapowca.

Po zwolnieniu z Gestapo, uciekł żandarmowi, który przybył po niego do zakładu, aby go doprowadzić na posterunek żandarmerii w Myszkowie. Krótco po tej ucieczce ukrywał się na dwóch „melinach” w Żarkach: u państwa Nocuniów, a następnie u państwa Januszewskich. Później został wcielony do oddziału partyzanckiego AK, dowodzonego przez porucznika Jerzego Kurpińskiego „Ponurego”.

W pierwszych dniach po wyzwoleniu Żarek, w styczniu 1945 roku, angażował się przez kilka dni w tworzenie ochotniczej milicji, utrzymującej porządek w miasteczku.

Po wyzwoleniu Myszkowa, otrzymał tu lokal na zakład fotograficzny i mieszkanie dla rodziny, składającej się wówczas z żony i trójki dzieci: Ireny (ur. 1936), Andrzeja (ur. 1940) i Alicji (ur. 1944).

Niezwłocznie po wezwaniu do ujawnienia się osób działających w czasie okupacji, w podziemiu antyhitlerowskim ujawnił się i oddał broń. Wstąpił do PPS. należał do Koła Terenowego, gdzie pełnił funkcję sekretarza koła. W listopadzie 1948 roku, w czasie weryfikacji członków PPS przed tzw. Kongresem Zjednoczeniowym, został skreślony z listy członków PPS za „klasową obcość”. W latach 50-tych wstąpił do Stronnictwa Demokratycznego, do którego należał do końca życia.

J. Bożek angażował się w działalność społeczną. Od 1950 roku, był członkiem myszkowskiego Komitetu Obrońców Pokoju. Stał na czele Dzielnicowego Komitetu Myszków Nowy. Po polskim październiku 1956 działał bardzo czynnie we Froncie Jedności Narodu, pozostając w Zarządzie Powiatowym FJN, w Myszkowie. Przez dwie kadencje, w latach 60-tych, był radnym Miejskiej

Rady Narodowej, w Myszkowie. Działał w kolejnych Komitetach Rodzicielskich szkół, do których uczęszczało jego pięcioro dzieci. Po powstaniu Związku Bojowników o Wolność i Demokrację (ZBoWiD) w 1949 roku, zapisał się do tej organizacji kombatanckiej. Przez długie lata pełnił funkcję skarbnika w Zarządzie Powiatowym, w Myszkowie. Był też członkiem Myszkowskiego Klubu Motorowego, który został założony w 1948 roku, a w latach 50-tych przekształcony, w Klub Motorowy „Unia”. W latach 1953-1956 pełnił funkcję skarbnika, a w latach 1956-1960 kapitana w Zarządzie klubu. Należał do Cechu Fotografów, w którym był czynnym członkiem. Był członkiem Komisji Historycznej Izby Rzemieśniczej w Częstochowie.

J. Bożek miał w sobie pasję społecznika, poczucie konieczności dokumentowania przemijającego czasu, obowiązków wobec kraju. W 1939 roku, fotografował zbombardowane Żarki, przechowywał odbitki fotografii wykonanych dla Niemców z negatywów przynoszonych przez nich do zakładu, obrazujących egzekucje, wywózki Żydów, itp. Przechowywał wiele klisz z podobiznami żandarmów fotografujących się w zakładzie. Po wojnie rejestrował fotograficznie wszystkie zmiany zachodzące w Myszkowie i okolicy, a więc budowę nowych szkół, znikające charakterystyczne budynki pod strzechą, ślady wypadków drogowych (gdy jeszcze Milicja Obywatelska nie dysponowała własnym fotografem). Fotografie z okresu okupacji przekazywał bezpłatnie m.in. do Ministerstwa Obrony Narodowej (MON) i ZBoWiD-u, a z okresu powojennego władzom administracji państwowej i samorządowej, wychodząc z założenia, że działalność dokumentalisty była jego obowiązkiem, jako fotografa zawodowego. Jego zdjęcia dokumentalne prezentowane były na różnych wystawach lokalnych, a także w kilku wydawnictwach książkowych oraz programach telewizyjnych.

Samouk – cierpiący z powodu braku formalnego wykształcenia – bardzo dbał o wykształcenie własnych dzieci, pobudzając ich ambicje. Umożliwił ukończenie studiów trojgu najstarszych dzieci i zdobycie średniego wykształcenia przez dwoje najmłodszych, którzy przejęli po nim zakład fotograficzny: Bogusław (ur. 1945) i Grzegorz (ur. 1955).

Jego działalność została doceniona przez władze państwowe i rzemieślnicze. Decyzją MON otrzymał Krzyż Walecznych (29 VII 1964) i Złoty Krzyż Zasługi z Mieczami (19 VII 1965). Rada Państwa nadała mu Srebrny Krzyż Zasługi (30 VII 1964) i Krzyż Kawalerski Orderu Odrodzenia Polski (29 IX 1982). Izba Rzemieślnicza w Katowicach wręczyła mu m.in. Dyplom Uznania (13 XI 1966) i Złoty Medal (31 XII 1975), a Izba Rzemieślnicza w Częstochowie Złoty Medal Jana Kilińskiego, najwyższe odznaczenie rzemieślnicze. Medal otrzymał, jako pierwszy rzemieślnik z Myszkowa.

Zmarł 21 listopada 1990 roku w Myszkowie. Został pochowany na cmentarzu parafialnym w Myszkowie.¹

SUMMARY

Kazimierz Miroszewski

Jan Bożek

The biographical entry presents the figure of Jan Bożek (1907-1990). He ran a photographer's shop in Żarki and Myszków. During the Second World War he was a soldier of Home Army. After the war he conducted the social activity in Myszków. By means of his photographs he documented transformations occurring in Myszków area.

¹ Opracowano na podstawie materiałów z prywatnego archiwum rodziny Bożek.

Bibliografia

Archiwum prywatne rodziny Bożek